

Politikai
röpiratok

193.

193
1782

NEHÁNY SZÓ

AZ

IPARÁLLAPOT

ÉS

IPARTÖRVÉNY

ÉRDEKÉBEN.

IRTA

STREITMAN JÓZSEF,

GYÖNGYÖSI KÖTÉLGYÁRTÓ-MESTER, AZ ELSŐ MAGYAR ÁLT. BIZTOSÍTÓ-TÁRSASÁG FŐFELÜGYELŐJE, AZ
ORSZÁGOS IPAR-EGYLET BIZOTTM. TAGJA, K. LEGÉNY-EGYLET V. ALELNÖKE, POLGÁRI CASINO-IGAZGATÓ,
BUDA-PESTI IPAR- ÉS KERESKEDELMI KAMARA ÉS VÁROSI KÉPVISELŐ.

2.

PESTEN,

NYOMATOTT BUCSÁNSZKY ALAJOSNÁL.

1869.

LITZ 00165997

IRAFALLAPOT

DE BALLAGI GÉZA

A tervezett ipartörvényjavaslat az ipar- és kereskedelmi miniszterium által véleményadás végett az ipar- és kereskedelmi kamarákhoz tétetett át; a buda-pesti iparkamara pedig folyó évi augusztus 2-án tartott gyűlésén e törvényjavaslatot az alkerületeknek adta át, hogy véleményeiket ez iránt nyilvánítsák; a törvényjavaslat némely része ezután hirlapilag is közölve lett.

E törvényjavaslatot szándokom elemzés alá venni, s kifejezni, mennyiben lehetnek azok haszná- vagy kárára a hazai ipar s annak művelőire; mennyire felelnek meg a mai kor várakozásának, mely czikkek helyesek s melyek nézetem szerint elvetendők vagy átalakítandók? — De mielőtt ezt tenném, eleve kijelentem, hogy mellőzve az engedélyezett gyáriparra vonatkozó czikkeket, kiválólág a kézműiparra s ápolóira fordítandom fő-figyelmemet.

Kivánatos, sőt elkerülhetlenül szükséges, hogy mielőtt törvény hozatnék ismertek legyenek viszonyai a magyar korona alá tartozó iparosoknak, ismert legyen azoknak helyzete a társadalomban; vétessék tekintetbe azoknak s egyszersmind a hazának is multja, milyen gond fordított a népnevelésre az egyesek, bíróságok és kormány által, s kik lettek iparosok. Ezeket vegyük az alkotandó törvélynél figyelembe, s akarjuk egyeztetni hazánk s iparosaink multját azoknak jelenével; ne kecsэгtessük magunkat, utánözva a műveltebb külföldet, a legszеbb reményekkel, ne gondoljuk hogy Anglia, Belgium vagy Franciaországban vagyunk, hol a népnevelés, az ipar és ipariskolák oly jó lábон állanak, hol a társadalmi viszonyok rendezvék, és a szabad ipar is, melyre hivatkozni oly sokszor szeretünk, virágzik, diszlik, hol a szorgalom, a munka becsültetik, s talpköve jövődő nagyságuknak; de Magyarországbан, hol a régi óriási válaszfalak, melyek az iparos-osztályt a többi kasztoktól oly igen elkülöníték még nem romboltattak le, hol

az iparosnak, a kézművesnek, lett legyen a legműveltebb s tapasztaltabb, még mindig alárendelt szerepet kell játszani.

Mert ugyan kinek jutott volna eszébe csak 48-diki szabadságharczunk előtt is gyermekét a tisztos kézműipar akkori tarmezején küzdeni hagyni, midőn a despotismus uralma alatt nyögve, egyes emberek szeszélyének vala kitéve a szegény iparos, midőn munkája díját sokszor csak kegyelemből kapá meg, de máskor hideg visszautasítás s durva lenézés jutott osztályrészü? midőn a munka, a szorgalom oly kevésbé termé meg megérdemelt díját, jutalmát, midőn a czim, a rang, le-szorítá, letaszítá a megérdemelt polczról a tudományt az élet-tapasztaltságot, lealacsonyítá a szegény sorsból származott de becsületes és tettdús mesterembert, iparost?

Az 1848-dik utáni években — pár évet kivéve — az iparos-osztály sorsa még szigorúbb, még sanyarúbb lett; midőn rang-külömbőség nélkül, a legnagyobb megszorítások közt élénk, midőn az iparállapot az államadósságok folytonos emelkedése által a legszomorúbb sorsra jutott, midőn az aránytalan nagy adók a belföldi tőkéknek a külföldi hitelezők kezébei kiszivárgása az iparos-osztály elszegényedését idézte elő; midőn a még kevés fenforgó tőke is lassan kiapadt, s a szegény iparos kénytelen volt hitelre szorulni, mely hitelezés gyakran kevés még meglevő életerejét is megölé; nem levén hitelintézeteink, a megkivántató nyers anyagot nagy összegben kénytelenítettett második sőt harmadik kézből megvásárolni.

Ezen gyászos állapotot követte a szabad iparnak 1860. május 1-én történt rögtöni kihirdetése, s ennek szomorú következménye. De sőt a mostani társadalmi viszonyok is igen csekély lendületet adának iparosainknak, s vajmi kevesen éreznek még most is kedvet gyermekeiket az iparos pályán képeztetni, midőn sajnosan tapasztalják, hogy egy, mások kegyelméből élő, par-osztályt végzett, de mitsem tudó egyén az egyoldalulag gondolkozó tömeg által tárt karokkal fogadtatik, s bálványoztatik, mig a szegény iparos, ki munka s fáradsággal töltött órák után szórakozást keresve a talán éppen mulató s magát műveltnek nevezni szerető tömeg közt megjelenvén lenézetik s fitymáltatik — mert hiszen ő csak mesterember. Szomorú, de igaz, a mindennapi tapasztalás eléggé igazolta s igazolja meg mindig.

Igaz ugyan, hogy nagyrészt iparosaink tétlensége is befolyt szomorú sorsuk nagyobbitására, mert mondjuk meg őszintén akkor, midőn az iparos osztály élete vagy halála van függőben, hogy iparosaink képzettsége még mindig felületes, s hogy még mindig ez ideig alárendelt szerepet játszanak; de másrészt menthetők, a mennyiben kevésbé állt hatalmukban sok ideig még csak saját érdekeikben is a legkisebb befolyást gyakorolhatni, midőn még csak a legutóbbi időkben lettek választó s választhatóképessé, s így elkülönítve a hon többi polgáraitól, régi tétlen állapotukban folyvást megmaradtak. Vagy nem bizonyítja-e alárendelt szerepüket az is, hogy midőn az ország törvényei nyilván kimondták — minden honpolgár választó és választható, mégis annyi ezer iparos közül nincs, ki az iparos-osztályt képviselné az országgyűlésen, pedig találkozhatnék, ki tisztét becsülettel betöltené.

Vagy nem volna e nagy könnyűségére a nemzetgyűlésnek, ha az ország képviselői közül legalább egy rész különféle szakférfiakból állana, kik a fenforgó belügyekhez szakavatottan hozzászólhatnának, kik az iparos s kereskedő osztályt képviselnék? Mert mondjuk ki őszintén, hogy midőn az ország némely kerületeiben a legnagyobb nehézségekkel küzdve léptethetének fel egy-egy követjelöltet, annyi jeles és szeplőtlen becsületességű szakférfiakból, milyenek a bányászok, erdészek, nemzetgazdász- és kereskedelmi akademiákból alig pár egyeniség volt felléptetve, kikre pedig egy országgyűlésnek oly nagy szüksége van. 1865-ben minden lap ajánlá Weninger Vinczét, mint jeles kereskedelmi-akadémiai tanárt, mégis fájdalom, mellőzve volt, míg az utóbbi időkben elvéve méltó jutalmát, a magyar pénzügyminiszteriumnál osztályfőnökké neveztetett ki. Mindenütt megmutaták magyar iparosaink, hogy még mindig eszköz valának mások kezében, és még mindig kiskorúak arra, hogy önállóan működhetnének. Eszembe jut itt e helyt a legnagyobb magyarnak gróf Széchenyi Istvánnak éppen ide alkalmazható jeles mondása: „a magyar egy gyermek nép, mely most semmi, de minden lehet, mert lelki s testi erő rejtezik fiatal keblében“; az iparos osztály is, melyben megvannak a szükséges haladási kellékek, minden lehet, ha elismeri, hogy most még igen kevés, vagy éppen semmi, s ezt tudva, legyőzve az előítéleteket, büsz-

kén lép a társadalomban részére kijelölt polczra. Továbbá azt is mondá legnagyobb magyarunk, hogy: „Magyarország egy régi vár, s éppen azért, mert régi, sok nagy javítás s igazításra van szüksége.“ — S én ezen bölcs szavak után azt állítom, hogy miután az iparos-osztályon, mint a nemzet derekán, erős várán még mindig nagy javításokat, igazításokat kell tennünk, ne rohanjuk, ne ostromoljuk a még oly korai, korlátlan szabad iparral, de várjuk be annak kellő idejét, mert félek, hogy mielőtt e nagy vár elkészülne, romba dül.

A korlátlan szabad ipar, nézetem szerint jelen körülmények között kivánt gyümölcsét meg nem teremheti, iparos honfitársaim boldogságát, jólétét nem eredményezheti, sinlődni, fogyni fog az iparos-osztály ereje, s végvonaglásában majdan a szintén iparosoknak beállott gazdag egyének kegyelme által tartatik fön. Legyen alapunk erős, de alapnélkül soha ne építsünk; — ne rontsuk le mindazt mi régi, mert nem mindig jó az, mi új, s nem rossz, mi régi; találjunk módokat, eszközöket, melyek az iparost emeljék, új életre hozzák, de ne tisztán ujak teremtése által, hanem meghagyva a régi jót is, helyes és czélszerű módosítások által.

Mily módosítások helyesek s életbevágók nézetem szerint, az alább következő ipartörvény-javaslat czikkeiben tett észrevételekkel egyetemben előadandom; olvassák azt honfitársaim, s itéljék meg, hogy noha a haladás embere vagyok, hogy ámbar a haladó korszellemtől elmaradni nem akarok, mégis nem helyesen szeretnék elé állani e roppant változásnak, mely a korlátlan szabad ipar által hazánkban előidéztenék, nem igazi e félelmem, midőn sirba szállani vélem a magyar iparos boldogságát a még most korai ipar-törvények által? — Olvassák s itéljenek.

IPARTÖRVÉNY-JAVASLAT.

I. RÉSZ.

Az iparjog megszerzéséről és gyakorlásáról.

I. §. A magyar korona területén mindenki, a ki élte 24-dik évét betöltötte, nemre való tekintet nélkül — az illetékes hatóságnál tett szóbeli vagy írásbeli bejelentés, s erről nyert igazolvány alapján, bármely iparágat, bárhol önállóan és szabadon gyakorolhat.

Az első czikk tehát világosan kimondja, hogy ha valaki élte 24-dik évét betöltötte, egyszerű bejelentés mellett, bárhol, iparát szabadon gyakorolhatja — vagyis ezáltal ki van mondva, hogy akár tudja, érti mesterségét, akár nem, csak legyenek meg anyagi érdekeit kielégítő eszközei, iparágát megkezdheti s folytathatja azt. Kérdem, van-e itt alap, van-e tekintet hazai viszonyaink, állapotainkra? figyelembe van-e véve a hazánk viszonyainak megfelelő törvényjavaslat készítése? Óriási ugrás, melylyel az annyira előhaladt külföldet akarjuk utólélni, és annak iparállapotát sajátunkká tenni. Sokan, igen sokan gondolkodnak így, s vélik, hogy a korlátlan szabad ipartörvény létrehozása által azonnal virágzó iparállapotokat fognak teremteni, s mellé a még csak felállítandó ipartanodákat legalább is 20 évvel már előbb létezetteknek gondolják. Való ugyan, hogy a nemzetgazdászati közszellemmel bíró ember legnagyobb része a szabad verseny elvét szeretné hazánkban megtestesíteni s életbe léptetni, ez szép s dicséretes, s várható is mindazoktól, kik a hazai még mindig szunnyadó ipart ébredésre akarják hozni; de ennek mielőbbi elérése nézetem szerint nem a korlátlan ipartörvény hozásban rejlik, hanem oda kell a népet először is nevelni, hogy a legszegényebb gyermek is kellő nevelést kapva, az iparos pályára lépven már tanuló vagy segédkorában megismerkedjék a szabad verseny elvével és azt sajátjává tehesse. Oda kell hatni, hogy ne csak az elszegényedett s jobbára árva gyermekek, hanem az iskolázott osztályból is lépjenek e térre, s ne szégyennel, de büszkeséggel vallhassák magukat tanult s művelt iparosoknak. Mindez ismét csak az ipartanodák felállítása által érhető el, hol a szegény gyermek is megtanulva az életpályájára szükséges ismereteket kiállhassa a versenyt más tanultabb, tapasztaltabb iparosokkal. Mig ez óhaj nem valósul, mig sok magyar iparosaink előtt az írás s olvasás elemei is ismeretlenek lesznek, mig szóval ez osztály már

csirájában másképp nevelve nem lesz, addig e törvényjavaslat első cikkét korainak tartom, s nézetem szerint ez időig így óhajtanám módosítani:

A magyar korona területén mindenki, ki élte 24-ik évét betöltötte, nemre való tekintet nélkül, — az illetékes hatóságnál tett szóbeli, vagy írásbeli bejelentés, és erről nyert igazolván alapján, ha az ipartörvénynek eleget tesz, azon iparágat, melyet tanult, önállóan és szabadon gyakorolhatja.

Hasonló jog illeti őket azon esetben is, ha mint mester, más városba akarná a már megkezdett üzletet áttenni, és azt ugyanott folytatni, mely esetben a törvényjavaslat 34. §. is tekintetbe veendő.

Itt feltűnhetik sokak előtt, hogy a törvényjavaslatnál semmi figyelemmel nem vagyok azok iránt, kik vagy oly mesterséget tanultak, melyből megnem élhetnek — mert a folyton gyarapodó bel- s külföldi gyárak által tönkre tétetnek — vagy pedig, kik nem tanultak ugyan semmi mesterséget, mégis a törvényjavaslat értelmében valamely mesterség által mindennapi kenyerüket megkereshetnék; én ezeket megszorítani ohajtom, s ha ilyenek vannak, szivemből sajnálom; de úgy tudom, hogy ezek napjainkban igen csekély számmal vannak, míg ellenben ezekre megy azon gazdag pénzes emberek száma, kik semmi iparüzletet nem tanultak ugyan, mégis a korlátlan szabad ipar jogánál fogva, bármely üzletet folytathatnak, és így a tőlük függő szegényebb sorsú iparosokat adósukká, napszámosokká, s rab-szolgákká tehetik, s egyszersmind külföldi gyártmányokkal az országot annyira elárasztják, hogy iparosaink legnagyobb részét, kik talán oly anyagi eszközökkel mint ők nem rendelkezhetnek, tönkre silányítják s koldusbotra juttathatják, mint ennek már eddig is számtalan példáját tapasztaltuk.

Kérdem most, ha vajjon törvényjavaslatunk által akarunk-e oly sok iparost, oly sok becsületes s különben szorgalmas családapát, s velők egész családokat a pénzesek rovására tönkre tenni, elszegényíteni? — Én ezt méltányosnak, czélhoz vezetőnek nem tarthatom, s így e törvényjavaslat 1. §.-át módosítás alá vetendőnek óhajtom.

A következő cikkeket bezárólag a 16-dikig a mennyiben azok az engedélyekre s gyáriparra vonatkoznak, a kézműiparra veszélyeseknek nem tartván, érintetlenül hagyom, s azok elfogadását ajánlom.

2. §. Ez általános szabály alól a közbátorság és közérdek tekintetéből kivételnek:

a) az ügynökségi és hordár-ipar, a cselédszerzés, a tudakozó-, közvetítő- és temetkezési intézetek, a zsidóbarátok és árverezők foglalkozása;

b) szállodák, kávéházak és korcsmák tartása;

c) a személy- és teherszállítás vizen és szárazon;

d) légszeszgyárak és vízvezetékek felállítása;

e) uszó- és tornaintézetek, valamint fürdők tartása;

f) a gyepmesterek foglalkozása.

g) a kölcsönkönyvtárak tartása;

h) tüzi játékszerek készítése;

Mindezen iparágak gyakorlása az illetékes hatóság külön

engedélyéhez, és ha ez megadhatónak ítéltetik, azon feltételek teljesítéséhez van kötve, melyeket a hatóság az engedély megadásakor egyedül a közbátorság és közérdek szempontjából esetről esetre fog megállapítani.

3. §. Minden engedély személyhez van kötve, új reálipar-jogok többé nem engedményezhetők, az eddig engedményezett-ek azonban további épségökben fennmaradnak.

4. §. Erkölcsei személyeknek a 2-ik §-ban elősorolt ipar-ágak gyakorlására a hatósági engedély csak bizonyos időre adatik meg.

5. §. A hatóságnál bejelentésen felül kéményseprők, építé-
szek, kőművesek és ácsok még különös szakképzettséget igazol-
ni — mészárosok pedig a 31. §-ban foglalt kötelezettségük te-
kintetéből 200 forintig terjedhető biztosítékot az illető törvény-
hatósági pénztárba letenni tartoznak. A szakképzettség kimu-
tatásánál következő feltételek szolgálandnak zsinórmértékül:

6. §. Ha a bejelentett iparág gyakorlása oly üzlettelepek felállításával jár, melyek tűzveszély vagy lehető felrobbanások által a környékre nézve veszélyesekké, vagy füst, gőzök és bűz fejlődése, avagy az ivó-víz megrontása által az egészségre nézve káros hatásúakká vagy alkalmatlanokká válhatnak, ezek az alább körülírt eljárás mellett csak hatósági engedély alap-
ján állíttathatnak fel.

Mely üzlettelepek tartozzanak e §. határozmányai alá a földmivelés, ipar és kereskedelmi minister, egyetértőleg a bel-
ügyministerrel rendeletileg fogja meghatározni.

7. §. A ki a 6. §. alá eső üzlettelepek felállítására szüksé-
ges hatósági engedélyért folyamodik, egyuttal a telep körülmé-
nyes leírását, pontos helyrajzát és szabatos magyarázatát be-
nyújtani köteles.

8. §. A hatóság a létesíttetni szándékolt vállalatot mind fal-
ragaszok által az illető községben, mind a község előljáróságá-
hoz és a szomszédokhoz intézett külön értesítvényben közhirr-
teszi, és haladék nélkül legfeljebb pedig két heti határidőre bi-
zottsányi tárgyalást tűz ki a hely színére, melyen azok, kik a
vállalat ellen bármi oknál fogva kifogást tenni akarnak, azt
szóval vagy írásban előadni kötelesek, máskülönben az üzlet-
telep — hacsak köztekintetek nem szolgálnak akadályul — en-
gedélyezendő.

A földmivelés, ipar és kereskedelmi minister, egyetértőleg
a belügyministerrel, a 6-ik §-ben említett rendeletében fogja
meghatározni azon üzlettelepeket is, melyeknek tárgyalására a
tőszomszédokon kívül egyszersmind a távolabbi szomszédok is
meghivandók.

9. §. A bizottmányi tárgyaláskor, melyről jegyzőkönyv vezetendő, a folyamodó jelenléteben és kihallgatása mellett minden irányadó körülmények megvizsgálандók, a netáni ellenvetések alaposan tárgyalандók, és azon esetben, ha oly kifogások tétetnének, melyek magánjogi természetűek, s barátságos egyezkedés által el nem intézhetők, az engedélyt kérő fél ezeknek törvény útján való előleges elintézésére utasítандó, az engedély kiadása azalatt függőben tartatván.

10. §. Ha valamely üzletteleppel oly építkezések vannak kapcsolatban, melyeknek létesítése a szabályszerű építési engedélytől függ, az építészeti tekintetből szükséges tárgyalás, a mennyire lehetséges, a fenebb említett bizottsági tárgyalással egyidejűleg megtartандó.

11. §. A helyszinén történt bizottsági tárgyalás alapján hozott hatósági végzés ellen a feleknek szabadságukban áll, a kézhezjuttatástól számítандó 15 napi határidő alatt felfolyamodással élni. Az ily felfolyamodásnak elhalasztó hatása van.

12. §. A hirdetés és eljárás költségeit a vállalkozó viseli. Alaptalan kifogások esetében az ezekből származó költségek megtérítésében a panaszló fél marasztaltatik el.

13. §. A 6. §. alá eső üzlettelepnek minden lényeges nagyobbítása, valamint az üzlet megváltoztatása is a hatóságnak bejelentendő, s ez utóbbi, ha szükségesnek véli, egy új s hasonló módon végbeviendő bizottsági tárgyalást tűz ki.

14. §. Ha valamely üzlettelep ily eljárás szerint hatóságilag engedélyeztetett, és a kiszabott feltételek alatt felállítottatott, ennek megváltoztatása vagy eltávolítása más tulajdona értékén történt csonkítás tekintetéből többé nem követeltethetik.

15. §. Oly üzletek, melyek nagy zajt okoznak, templomok, iskolák, kórházak és egyéb középületek szomszédságában, meg nem engedendők.

16. §. Az iparos elhalálozása esetében az üzlet akár a hagyatéki rendezés alatt, akár a gyámság idejében a kiskoru örökösök javára folytattathatik, ez utóbbi esetben azonban a gyám az örökösök részére külön igazolványt tartozik kivenni.

17. §. Ha az ipar kiskorúak vagy erkölcsi személyek részére gyakoroltatik — üzletvezető nevezendő s a hatóságnál tudomás, illetőleg jóváhagyás végett bejelentendő.

Az üzletvezetőnek mindazon tulajdonokkal kell birnia, melyek az illető iparág önálló gyakorlatára szükségesek, a törvényes szabályok megtartásáról ő felel a netán kiszabott pénz, illetőleg fogságbüntetést ő a tulajdonossal egyetemlegesen viseli.

És valamint a bérlők ugy a helyettesek is az 1. §. határozmányai alá tartoznak; — e megjegyzést kívánám a 17. §-hoz csatolni.

18. §. A ki ipart bejelentés nélkül tüz, 50 forintig terjedő pénzbírságban elmarasztalható.

A ki engedélyhez vagy bizonyos személyes képesség igazolásához kötött ipart a hatóság engedélye nélkül tüz, az iparüzletének eltiltása mellett 100 forintig terjedhető bírsággal fenyithető. Hogyha pedig az illető ily üzletet a tilalom daczára is folytatná, e bírság ismételt alkalmazása mellett még a körülményekhez képest hat hétre terjedhető fogsággal is fenyithető.

A ki egy a 6. §. alá tartozó üzlettelepet hatósági engedély nélkül állít vagy átalakít, avagy a telepengedélyben kikötött feltételeknek nem tesz eleget, nemcsak 100 forintig terjedhető pénzbírsággal büntethető, hanem ha köztekintetek vagy sértett magánjogok igénylik telepének átalakítására, sőt végeltávolítására is szorítható.

19. §. Oly egyénektől, kik valamely büntett vagy az ipar szabályok ismételt áthágása folytán elítéltettek, azon iparág üzése, melynél az ipar természeté, s az elítéltnék személyisége folytán újabbi visszaéléstől lehetne tartani, ideiglenesen vagy végképen elvonható.

Ugyanaz áll az üzletvezetők, helyettesek és bérlőkről.

20. §. Erkölcsei személyek üzleti jogukat az üzletvezető hibái miatt csak azon esetben veszti el, ha a hatóság megintése daczára az üzletvezetőt eddigi minőségében meghagyták.

21. §. A hatóság üzleti vagy telep-engedélyének érvénye elenyészik, ha annak keltétől számított két év folyama alatt az üzlet meg nem indittatik, vagy két éven át félbenzakittatik.

Bejelentéstől függő ipar két évi szünetelése — folytatása esetében új bejelentést tesz szükségessé.

22. §. Minden iparos iparágát helyettes vagy bérlő által is üzheti.

A bérlők és helyettesek az üzletvezetőkről szóló 17. §. határozmányai alá esnek.

E czikhez hozzáadandónak vélném, hogy itt az 1. §. határozata is érvényre emeltetnék; és pedig azért, nehogy a törvény kijátszasék a vagyonosabb egyének által, kik az idézett §. értelmében, minden előismeret és szakképzettség nélkül vállalhatnának, bérelhetnének bármely üzletet, s ez által magukat többször, a szegényebb iparosokat pedig majdnem mindig tönkre tennék a nagy közönség legnagyobb kárára.

23. §. Valamely még fennálló reálipar birtoklása nem menti föl a tulajdonost a törvény által netán megkivánt különös személyes kellékek kimutatásának kötelessége alól. Ha azokkal nem bír csak minősített üzletvezető helyettes vagy bérlő által üzheti iparát.

24. §. Minden iparos ugyanazon községben több állandó

üzleti helyet (műhelyt, árudét) tarthat, melyek azonban a hatóságnak bejelentendők.

25. §. Egy s ugyanazon iparos iparát az ország több helyein is üzheti; ott azonban, hol rendesen nem lakik, nyitott fióktelepéhez helyette állítani köteles.

Ily fióktelepek megindítása azonban vagy az illetékes hatóságnál teendő bejelentéstől, vagy ha a 2-ik §.-ban elősorolt iparágak üzésére szolgálnak, külön hatósági engedélytől függ.

Ezen czikknél még következő csekély módosításomat óhajtanám érvényre juttatni; ha egy személy többféle üzlet-telepet, vagy bérletet tart, ugyanannyi társulat tagja lenni, s annak terheit viselni köteleztetnék; mit a jó rend föntartása s az illetőnek megadóztatása végett tartanék jónak s célhozvezetőnek. Így tehát a módosított 25-ik §. így hangzanék:

Egy s ugyanazon iparos iparát az ország több helyein is üzheti; ott azonban, hol rendesen nem lakik, nyitott fióktelepéhez helyette állítani köteles. — A §. ez első része változatlanul maradna

Ily fióktelepek megindítása azonban az illető hatóságnak, és ugyanannyi ipar-társulatnak bejelentendők, és az illetők a törvényjavaslat 17-ik §. határozmányai alá vonandók.

26. §. Ugyanazon egy személy többféle ipart is üzhet.

Hasonló vagy különböző iparosok egyesülése közös üzlet folytatására meg van engedve. A mennyiben pedig ez személyes képesség kimutatásától függ, szükséges, hogy a társak legalább egyike, vagy a közös üzletvezető e képesség birtokában legyen.

27. §. Minden iparüzőnek joga van, készítményei tökéletes előállítására szükséges minden munkákat egyesíteni, s az azokra megkivántató segéd-munkásokat tartani.

Kik — iparüzők — a 26. §. rendelése alá vetendők.

28. §. Minden iparosnak joga van készítményeit lakhelyén kívül is az ország bármely helyén heti- vagy országos vásárokon akár személyesen, akár bizományos által eladni, azokra megrendeléseket gyűjteni vagy gyűjtetni, megrendelt munkát mindenütt teljesíteni vagy munkásai által teljesíttetni, ugyszintén saját készítményei mellett másnak hason készítményeit is áruba bocsátani.

A kéményseprőkre nézve a törvényhatóságok tűzrendőri tekintetekből bizonyos munkakerületek kijelölésére vannak feljogosítva.

E czikk a szabad elárusítást heti- s országos vásárokon egyenlően megengedi. Egy futó pillantás a heti vásárookra, — hol a helybeli iparosok is alig képesek termékeiket értékesíteni — meggyőz arról, hogy ez, az iparosok természetébe szorult nyugtalan vándorlásnál fogva, nem volna egyéb, mint szándékos aláásása az iparososztály anyagi érdekeinek; mert a mindig való reményben tett utazási költségek lassan-lassan megemésztk az üzleti tőkét.

Nemzetgazdasági tekintetből kívánatos volna, ha különösen az

iparos-osztály helyzetét tekintetbe vesszük — a kisebb városokban az országos vásárok eltörlése is; mert a kisebb iparosok, különösen a vásáros mesteremberekre nézve, a minden csekély vásárok megtartása oly káros következéseket von maga után, hogy igen gyakran azt veszik észre, hogy a sok kocsibér és időtöltés fölemésztette még a kezdő forgótökéjét is; holott, ha csak nagyobb városokban tartatnának országos vásárok, a kisebb városok vásárjai megszűnnének, általa tömérdek munkanapot, — mit amugy ide s tova való vándorlással haszontalanul tölt el — s kocsibért gazdálkodnék meg; ha pedig a fent idézett cikk a szabad elárusítást a heti vásárookra is kiterjeszti, még inkább ad alkalmat az ily mesterembereknek arra, hogy az évnek egy jó részét szerencsepróbálásokban töltse el, s csekély forgótökéjét jó reménységben áldozza fel; ez oknál fogva a 28. §. egész terjedelmében a heti vásárok kivételével meg-hagyandónak véleményezem.

29. §. Mennyiben és mily czikkekre vagy foglalkozásokra nézve van helye a hatósági árszabásnak — a miniszteriumnak rendeleti uton fog az illető hatóságok és községek meghallgatása után a fennforgó viszonyok szerint meghatározni.

30. §. Oly czikkekre nézve, melyek a mindennapi élelem nélkülözhetlen szükségeihez tartoznak, habár nincsenek is árszabásnak alávetve, a hatóság elrendelheti, hogy kellő készlet tartassék és az árak a kicsinybeni eladásnál az eladási helyeken kifüggesztessenek, valamint a vendéglősöket is arra kötelezheti, hogy árjegyzékeket tegyenek ki és azokat megtartsák.

31. §. Sütők, mészárosok és kéményseprők az elkezdett iparüzletet tetszés szerint félbe nem szakíthatják, hanem ha azt abbahagyni szándékoznak, kötelesek ebbeli szándékukat a hatóságnak bejelenteni, és annak kívánatára az ipart még egy bizonyos ideig, legfőlebb 4 hétig folytatni.

Ezen határozat áthágói 100 frtig terjedhető bírság alá esnek.

32. §. Ha az iparos állandó lakását és üzletét más iparhatósági kerületbe teszi át, mindazt tartozik teljesíteni, a mit a törvény új iparüzlet megindításánál követel — egyedül az előbbi üzlet helyén már igazolt szakképességének újabb kimutatásától van felmentve.

33. § Minden iparosnak szabadságában áll üzleti helyén, vagy lakásán külső jelvényeket és a megismertetés egyéb eszközeit alkalmazni.

34. § Az iparosok czégbejegyzésére nézve fennálló 1840. XVI. törvényczikk továbbra is érvényben marad.

Csekély véleményemet közlém a törvényjavaslat első részét illetőleg, vélemény még nem határozat, nem törvény, de azzá válhatik, ha az életre valónak, s a hazai iparosok jólétét s boldogságát eredményezőnek bizonyult be. Itéljen a nagy közönség részrehajlatlan s bölcs belátása szerint, s vegye fontolára mily eszközök, módok és törvények kívántatnak, hogy a szunyadó hazai ipar életre ébredjen, s virágozzék hazánk boldogsága s nagyságának előmozdítására, hogy a

magyar iparos a külföld óriási előhaladása mellett is háttérbe ne szorítottassék, de versenyezhesen saját készített honi iparcikkével a külföldnek jóval előbbre haladt iparosaival. Mindamellett is győzőn az igaz, győzőn a jobb.

II. RÉSZ.

A segédszemélyzetről.

35. §. A segédszemélyzet áll tanoncokból és mestersegédekéből.

36. §. Tanonczot tartani minden önálló iparosnak szabad, ha tőle e jog akár ideiglenesen, akár végképen hatóságilag el nem vonatott.

37. §. Oly gyermek, ki életének 12-ik évét még be nem töltötte, tanoncznak fel nem vehető.

Helyes gondolat, helyes intézkedés, midőn a törvényjavaslat szerzője csak a 12. évet betöltött gyermekeket mondja tanonczokul felvehetőeknek. — Én azonban e 37. törvényzikket korainak tartom, mert sujtja az árvakat, sujtja az elszegényedett szülék gyermekeit, kiknek gyámolójuk, kiknek segítőjük más nincs, mint az idegen emberek könyörületes ismerő szíve, kik felfogadják, kegyelmükbe veszik őket, hogy el ne veszzenek.

Hány iparos család keblében látunk az életben egyegy eltévedt árvagyermeket? kiknek szülőik eltávozva kedveseik, gyermekeik köréből, a bizonytalan jövő, a változó sors szeszélyeire hagyák, bízák szegény árván hagyott gyermekeiket.

Es ekkor nemtöként tűnik fel egyegy iparos család, melynek épen egy kis inaskára volna szüksége, ki végezve a korát meg nem haladó munkákat, tanulja már mint 7–8 éves fiucska a talán életboldogságát megállapító mesterséget is. Mi fog ezekkel történni az árvaházak hiányában a törvényjavaslat 37. §. értelmében? Ezeket, a majdan felállítandó árvaházak létezéséig tekintetbe véve, a 37-ik törvényzikket így kívánám módosítani:

Oly gyermek, ki életének 12. évét még be nem töltötte, tanoncznak fel nem vehető; kivéve, ha annak szülői vagy gyámjai az illető hatóságtól oly bizonyítványt hoznak, melyben kimutatni képesek, hogy a még ifju gyermek további tartása, neveltetése lehetetlen.

38. §. A tanoncz felvétele, ha a mester valamely iparos társulat tagja, ennek elnöke, ha pedig ily társulathoz nem tartozik, a község előljárója, illetőleg a város kapitányi vagy rendőri hivatala előtt történik.

39. §. A felvétel alkalmával a mester és a tanoncz szülői, vagy gyámja közt a kísérleti és tanidő tartama, a tanoncz tartása és ellátása, a tandíj összege, vagy ha e helyett a tanidőnek meghosszabbítása köttetett ki, ezen pótidő tartama, s az ezáltal pótoltt tandíj összege egyetértőleg megállapítandó.

E megállapodás egy e czélra szánt hivatalos jegyzőkönyvbe iktatandó s a felek által aláírandó, miáltal kötelező erejűvé válik.

40. §. A tanítómester tanoncza irányában gondos család-apa gyanánt eljárni, őt azon iparágban, melyet űz, tehetsége szerint kiképezni, jó erkölcsre, rend és munkásságra szoktatni, ünnep- és vasárnapon az isteni szolgálat, valamint az iparos esti és vasárnapi iskola látogatására serkenteni, s neki az ahhoz és ha népiskolát nem látogatott, az írás, olvasás és számolás megtanulására szükséges időt és alkalmat megadni, valamint őt betegség esetében ápolásban részesíteni köteles.

41. §. A tanoncza mestere által csak az iparüzlethez szorosan tartozó munkáknál alkalmazandó; cselédi szolgálatokra semmi szín és ürügy alatt nem kötelezhető, s a mester felügyelni tartozik, hogy a háziak vagy a segédek által ne bánalmazzassék.

Elméletileg szép s helyes, de nem állhat a gyakorlati életben is. Hányszor tapasztaljuk, hogy szegény nyomorral küzdő családok megáldva számos gyermekkel az inség sírjánál állva, ezeknek jövőjük fölött a kétségbeeséssel küzdenek. Az atya fárasztó munkája, a kesergő anya segélynyújtása fájdalomkra irt nem hozhat, az emberi könyöradomány kifogyott, s az inség tetőpontjára hágott. Ily körülmények között lép föl ismét egy szegény, de a felebaráti szeretettől áthatott iparos, s a gyermekek egyikét magához veszi, hogy a családon segítve, őt a nyomortól s a tétlen élettől, sokszor a koldulástól megóvja; e nemeskeblű emberbarátot követi a második, ezt a harmadik szegény, de becsületes s szorgalmas mesterember. A család fájdalma enyhül, a gyermekek jövője félig biztosítva, mert, noha szülei mint szegények minden segélyüket kénytelenek gyermeköktől megvonni, mégis jóltevője, ki szegény s maga is nélkülöz, őt ruhával s étellel ellátja, s más szükségleteiről is gondoskodik. Kérdem most, ha vajjon lehetséges e követelni ily esetben, hogy gazdája tisztán az iparüzlethez tartozó munkáknál alkalmazza védenczét? hogy, ő maga is mint szegény mester sokszor szolgál munkával foglalkozva, tanonczáat talán épen ez időben üzleti munka nem lévén, pihenni vagy épen heverni hagyja, holott szerény házi körében előforduló munkáknál sokszor a legnagyobb szolgálatot tehetné? Véleményem szerint, ha valaki kegyelemkenyerét élvezzi egy jóltevőnek, lealacsonyító, de veszélyes sem leendő végezni azon munkákat — ha képes — melyeket pártfogója végez. Ez méltán kívánható, de sőt követelhető.

Állhatna s helyes volna a törvényjavaslat 42. §. akkor, ha az iparos pályára lépni kívánó gyermek a szükséges kellékekkel ellátva s a megkívántató díjt is lefizetve vezetnénk leendő mesteréhez. Míg azonban ez mind így nem történhetik, az említett cikket így kívánám módosítani:

A tanoncza mestere által csak az iparüzlethez szorosan tartozó munkáknál alkalmazandó, cselédi munkákra azonban nem kötelezhető, kivéve azon esetet, ha mestere valamint a ruházatot, úgy ellátását is minden díj, fizetés nélkül magára vállalta.

42. §. Oly tanoncok, kik éltök 14. évét még be nem töltötték, naponkint csak 10 órai munkára köteleztethetők, — kik a 14. évét már elérték, naponkint 12 óráig foglalkodtathatók, mindkét esetben azonban a munka között 2 szünóra tartandó, s a tanoncok általában az üzletben is csak oly munkára szoríthatók, mely korukhoz képest testi erejüket felül nem mulja.

E §-hoz tekintettel a 41. §-ra, e módosítvány lenne csatolandó:

Oly tanoncok, kik között beszegődtetési szerződések léteznek, és a szülők vagy gyámok a díjakat pontosan fizetik, a meghatározott órák is pontosan megtartandók, — ellenkező esetben itt is a 41. §. határozmányai léptetnek életbe.

43. §. Éjjeli munkára 16 éven alóli tanoncok semmi szín és ürügy alatt nem alkalmaztathatók; éji munkának az tekintetvén, mely esti 9 és reggeli 5 óra között történik.

44. §. A tanoncok mestereiknek tisztelettel, a reájok bizottakban engedelmességgel és titoktartással tartoznak; azok, kik mestereik házában élelem és lakással el vannak látva, a házi fegyelemnek is vannak alávetve.

45. §. A tanidő befejezésével a tanoncnak joga van mestertől igazságos bizonyítvány kiadását követelni, mely az illető társulat elnöke, vagy a község előljárója, illetőleg város kapitánya által ellenjegyzendő.

46. §. A tanszerződés kötelező ereje a kikötött próbaidő elteltével, ha pedig ilyen ki nem kötött, a tanoncz beállta után 3 hóval veszi kezdetét.

A próbaidő a tanidőbe beszámítandó.

47. §. A meghatározott tandíj háromhatoda a tanidő első harmadára, kéthatoda a második harmadára, és egyhatoda az utolsó harmadára számítandó. Ezen kulcs alapján határozandó meg a kárpótlás, mely az 50. és 51. §§. eseteiben a szerződés felbontását okozó fél által a másiknak nyújtandó.

48. §. Ha a tanoncz távollét vagy betegség által a munkától huzamosb időre elvonatik, de a tanulást folytatja, a mester jogában áll a kikötött tanidőt az elmulasztott idő arányához képest meghosszabbítani.

49. §. A tanviszony önként elenyészik:

1) a mester vagy tanoncz halála, vagy munkaképtelenné válása által;

2) azon esetben, ha a mester vagy tanoncz katonakötelezettségének köteles eleget tenni;

3) ha az egyik fél hat hétnél tovább tartó fogságra ítéltetik;

4) ha a mestertől a tanoncztartási jog hatóságilag elvonatik.

50. §. A tanviszony két heti felmondás mellett felmondható:

A mester részéről:

1) ha a tanonc kötelességeit súlyosan és ismételve megszegi, vagy ha kétségtelenné vált, hogy az illető iparág megtanulására képtelen:

2) ha 3 hónál tovább tartó betegségben szenved.

A tanonc szülői vagy gyámja részéről:

1) ha a mester törvényes kötelességeit a tanonc irányában nem teljesíti;

2) ha 3 hónál tovább tartó betegségben szenved;

3) ha a tanonc más életpályára vagy más iparágra akar áttérni;

4) ha a mester más községbe költözik át.

51. §. Az ily felbontás esetében a felbontást okozó fél a másik félnek kárpótlással tartozik, mely az eltelt tanidő és a kikötött tandíj alapján, és a 47. §-ban meghatározott kulcs szerint méltányosan megállapítandó.

52. §. Ha a mester halála esetére annak özvegye az üzletet folytatná, közte és a tanonc között, ha mindkettő a tanviszonyt folytatni akarja, új szerződés kötendő.

53. §. Oly mester, ki szökevény tanonczot tudva felfogad, a tanonczczal együtt az előbbi mesternek, a tanoncz megszökése által okozott kárért felelős.

54. §. A szökevény tanoncz a tanítómester kivánságára a hatóság által visszavezetendő, s ugyanaz által megfelelő büntetéssel, mely 24 órai elzárás, a 14 évet meghaladott tanoncznál pedig a tanidőnek két hóig terjedhető meghosszabbítása lehet megfenyitendő.

55. §. A mesterek tanonczaik irányában a fennebbi szabályok ellen elkövetett kihágás miatt a felforgó körülmények-, a betudás foka, és a következmények súlyához képest egész 100 forintig terjedhető pénzbírsággal büntethetők, sőt ismétlések esetében a tanoncztartási jogtól ideiglenesen vagy véglegesen megfoszthatók.

56 §. Az iparos és segédjei közötti viszony az általuk kötendő szerződésben határozatik meg.

E szerződés főtárgyai: a segéd díjazása, lakás, ágy, mosás, és asztal tekintetében ellátása s a próba és felbontási idő megállapítása.

A szerződés, ha a felek máskép nem egyeztek, csak egy heti próbaidő eltelte után válik kötelező erejűvé.

E törvényjavaslatra megjegyzem, hogy ámbár a céhek az 1848-iki időktől sok változáson mentek keresztül, s hogy a Klauzál Gábor által kiadott ipartörvény az 1851. ideiglenes iparutásítás, az 1860. május 1-jén kibocsátott szabadipar mindannyi indító okok voltak, hogy a mesterek sok divatozó rossz szokásokat a céheknél el-

hagyjanak, mégis fájdalommal tapasztaljuk még napjainkban is, hogy némely mesterségeknél, követve a régiak példáját a fiatal tanuló sok nehézségekkel kénytelen küzdeni, míg segédnek vagy legénynek elismeretik.

Igy összeütközleg a törvénnyel még napjainkban is egy tanítvány, ha segéddé lesz, bizonyos pénzösszeget kénytelen lefizetni, s ekkor szerintök még csak féllegény, s hogy egész legény vagy talléros legény lehessen, ismét birságot köteles lefizetni; s csak ekkor társpharozhatik segéd társaival s csak ekkor szólíthatja őket bizalmasabban; ellenkező esetben barátságukat tőle megtagadva társaságukba be sem fogadják, de mellőzik s lenézik.

E dolgot illetőleg sok bajom volt épen nekem itt helyben Gyöngyösön; mert midőn a köteles mesterségnél már rég divó s költséges eszem-izsom felszabadítási szokásokat betiltották s a felszabadítási levelet az illető segédnek átadták, ezt más városban segéd társai törvényesnek elismerni vonakodtak; kérvény nyújtott be hozzám, s én az ottani hatóságnál jelentést tettem, és az ügyet elintéztem; de mind hasztalan a szükséges tekintélyt, s mester- vagy segéd társaitól az őt illető becslést kiérdemelni nem tudá mindaddig, míg a rámért pénz birságot le nem fizeté. S ez fájdalom, még mindig így van; s épen ez okból az említett cikket így kívánnám módosítani:

Ha a tanonc a meghatározott tanulási időt eltöltötte, a czéh által felszabadíttatik, és segéd társai által kézzsoritás által azonnal mint segéd tekintetik.

Ezenkívül minden eddig divó különféle áldomások, az ugynevezett tanítvány-, féllegény- (junger), egész legény- (Altgesell), talléros-, féltalléros-féle elnevezések további gyakorlata 25 frt vagy 14 napi fogság terhe alatt tilos.

Ezen javaslatom után az 56. §. egészen helyesnek s czélszerűnek ismerem.

57. §. A mester segédeitől csak az ipartüzlethez tartozó munkát kívánhat, és ezt is csak oly mérvben, mely a segéd testi alkatásának és erejének megfelel.

A törvényes munkaidő tartama naponkint 12 óra, s közben két külön szünóra engedendő.

A segéd — akár darabszámra, akár bérért dolgozik — vállalása ünnepnapjait és a szünidőt kivéve, mestere akarata ellen magát a munkától el nem vonhatja.

58. §. Az iparossegédek ezentul vándorlásra nem kötelezettek.

A szállók intézményével eddig összekötött kényszer ezenel megszüntetik.

59. §. Minden iparossegéd számára, igazolási jegye alapján a hatóság által munkakönyv állítandó ki, melybe a szerződésileg kikötött fölfeltételek, a mester neve és a nála töltött idő tartama bejegyzendő. A segéd magaviseletére nézve a munkakönyvben minden észrevétel mellőzendő.

60. §. Minden mester tartozik segédjeiről a munkakönyv-

veknak megfelelő rendes jegyzéket vezetni, és valamely munkakönyvnek elvesztése esetében a segéd kívánatára az igazolási jegy alapján a hatóságnál szerzett új munkakönyv e jegyzék fonalán betöltendő.

61. §. Minden segéd szerződési kötelezettségeinek megsértése nélkül szabadon kereshet magának munkát; maga választhat és változtathat műhelyt, és pedig akár iparos mestereknél, akár gyárakban, akár más vállalkozóknál, kik munkáját igénybe veszik.

62. §. Törvényes felmondási időnek két hét tekintetik, ha csak a felek eziránt szerződésileg másképp nem intézkedtek.

63. §. Azon segéd, ki darabszámra fizettetik, vagy munkabérére előleget kapott, daczára a kellő időben történt felmondásnak, nem léphet ki előbb, míg az átvett munkát be nem fejezte, vagy a kapott előleget le nem dolgozta, vagy meg nem térítette.

64. §. A segéd felmondás nélkül azonnal elbocsátható:

a) ha mestere vagy háznépe ellen durva becsületsértést követett el, vagy pedig iparosi jó hírnevét rágalommal megsérti;

b) ha azon üzleti utasításoknak, melyeket mint segéd mestertől kap, ismételve nem engedelmeskedik, vagy ha annak akarata ellenére egy egész munkanapon át nem dolgozik, vagy pedig a törvényes munkaórákba ismételve szünetel;

c) ha a házirendet ismételten zavarja, vagy a ház biztonságát vigyázatlansága által veszélyezteti;

d) ha büntett vagy kihágás miatt a hatóság által letartóztatik;

e) ha a titoktartás ellen vét s ez által mestere üzletérdekeit veszélyezteti;

f) ha valami ragadós betegségben szenved. — Ellenben:

65. §. A segéd is a felmondás nélkül azonnal léphet ki:

a) ha az iparüző lényeges szerződési pontokat vagy köteleességeket nem teljesít, különösen pedig bérét leszállítja, vagy azt a kellő időben meg nem adja;

b) ha darabszámra dolgozik és mestere őt folytonos munkával ellátni nem képes.

66. §. Az iparos, ki segédét törvényes ok nélkül a felmondási határidő eltelte előtt elbocsátja, köteles neki azon bért, melyet a felmondási határidő alatt élvezett volna, kilépése előtt egyszeresen, de ha a segédnek bérén kívül ellátása is volt, kétszeres összegben megadni. Ellenben:

67. §. Azon segéd, ki munkájából jogtalanul kilép, előbb munkakönyve visszatartása, azután hatósági uton történendő vizsgálózatalt által köteleessége teljesítésére szorítandó, a mennyi-

ben pedig ez által sem éretnék czél, a mulasztása által okozott kár megtérítésében, sőt ezenfelül még 8 napig terjedhető fogságban is elmarasztalható.

68. §. Iparos segédek, kik mestereikkel kötött szerződés ideje alatt azokat bizonyos engedményekre az által törekszenek kényszeríteni, hogy a munka tömeges beszüntetése, vagy annak egyes vagy több iparos mestereknél való megakadályozása czéljából összebeszélnek, s e szándékukat a munka tetteges elhagyása által végre is hajtják, a mennyiben a fenytető bírósághoz tartozó bűntények nem forognak fenn, a fenebbi kártérítésen kívül két heti fogsággal — az ily szövetkezések indítói és vezérei pedig 4 heti fogsággal büntethetők. Ha pedig az iparos mesterek összebeszélés utján a felmondási időnek mellőzésevel segédjeinek bérét leszállítják, az ily összebeszélés indítója 200, részesei 100 forintig, illetőleg 4 és 2 hétig terjedő fogsággal büntetendők.

69. §. Azon mester, ki munkakönyve birtokában nem levő segédet vesz fel, evvel együtt azon mesternek, kitől ily segéd jogtalanul eltávozott, minden okozott kárért felelős, sőt 100 forintig terjedő birságban is elmarasztalható.

70. §. Azon mester, ki segédeit lakással is látja el, e célra egészséges és lakható helyet kijelölni tartozik. Padlások, pinczék, vagy oly műhelyek, a hol az üzleti munkával járó akár hőség, akár büz az egészségnek ártalmas lakásul nem jelöltethetők ki.

A segéd által egészségtelen lakás miatt beadott panaszok a hatóság részéről mindég a hely színén a tisztí orvos közbenjöttével megvizsgálandók, és haladék nélkül orvoslandók.

71. §. A segédek kötelezhetők arra, hogy betegsegélyezési és temetkezési költségek fedezése czéljából fenálló, vagy ezenfelül felállítandó alapok növelésére bizonyos járulékot fizessenek.

Oly segédek, kik valamely iparos-társulathoz tartozó iparosnál dolgoznak, csak az illető társulat segélyalapjához járulni tartoznak.

Az iparüzők kötelesek a meghatározott illetékeket a náluk dolgozó segédek és tanoncokért megfizetni, ellenben felvannak jogositva ezen összegeket tőlük ismét beszedni

III. RÉSZ.

Az iparos társulatokról.

72. §. Ugyanazon iparágat, vagy több rokon ipart egy vagy több egymáshoz közelfekvő községben önállóan gyakorló iparosok közös érdekeik előmozdítása végett ipartársulatokká egyesülhetnek.

Ily ipartársulatok czélja:

a) az iparosok és segédszemélyzetök közti viszonyokat jelen törvény határai közt szabályozni;

b) az azokból keletkező surlódásokat és peres kérdéseket, a külön e czélból felállítandó békéltető bizottság útján, melybe kellő arányban segédek is felveendők, kiegyenliteni;

c) szakiskolákat alapítani, igazgatni és támogatni.

d) a tagtársak, s ezek családjai és segédjei gyámolítására pénzalapokat alkotni.

A c) és d) alatti pontokban foglalt czélok elérhetésének tekintetéből a társulati tagok meghatározott járulékok fizetésére alapszabályilag köteleztethetők.

Az a), b), c), d) pontokhoz csatolandónak vélném még a következő e) alatti javaslatot:

e) A szegődtetés, szabadítás kizárólag az iparos társulatokat illeti; s fizetendő lenne szabadítási díj fejében 1 frt 50 kr., szegődtetési fejében 1 frt.

Mert hiszen ezen bevett díjakból fedeztetnének a kórházi kiadások s ebből segélyoztatnének az elszegényedett iparos családok, vagy mesterek.

73. §. Minden ily ipartársulatnak alapszabályokkal kell birnia, melyeket az alakulás előtt a törvényhatóság útján a földmivelés-, ipar- és kereskedelmi ministernél bemutatni köteles.

74. §. Az alapszabályzat nem tartalmazhat olyast, miáltal az egyes tagok az ezen törvény alapján őket megillető jogok tetszés szerinti gyakorlatában megszoríthatnának vagy akadályoztathatnának.

Az idézett §. kimondja, hogy semmi megszorítás- vagy akadálnak ne legyen kitéve egy kezdő; ez nézetemmel tökéletesen megegyez, mert nem vagyok barátja az olyan zártczéheknek, hol még a mesterek száma is megvolt határozva, hol még arra is figyelem fordított, ha vajjon egy mester fia, kinek a leányát veendi nőül. Nem akarom továbbá, hogy a mesterjog elnyerése sok bajjal, akadálylallyal vagy költséggel járjon, hogy ezáltal egy szegény, de tettus s ügyes iparos anyagi eszközök hiányában háttérbe szoríttassék s mellőztessék a közönséges észjog ellenére, s a hazai iparfejlődésnek legnagyobb kárára.

De azt sem akarom, hogy a külföld példája után induljunk mindaddig, míg iparosaink, különösen annak fiatalabb része oda nem lesz képezve, hogy a sokkal műveltebb külfölddel a versenyt kiállhassa.

De óhajtom, kívánom, hogy ha valaki valamely kézműipart folytatni akar, azt előbb jól tanulmányozza, ezután magát pár évig másoknál gyakorolja s csak miután folytatott iparágát jól érti s ebbeli ügyességét tetteleg bebizonyítja, lépjen önállóan a tettek mezejére. Ezt kívánja, ezt tanusítja a mindennapi tapasztalás, a felsőbb tudományszakoknál éppen úgy, mint a közéletben.

Avagy nem szánandó-e egy kontármesternek állása? ki a nélkül, hogy üzletének alapelveit tökéletesen magáévá tette volna, kilép a sikkra s megkezdi üzletét, s folytatja csekély ideig, éppen úgy mint zugiró az irodalom, egy kuruzsló a gyógyászat mezején? a nem tanult iparág üzése a kellő eredményt létre nem hozhatja, s sirját leli csakhamar, miután a nagy közönséget elidegenítve, önmagát s családját tönkre tette, megsemmisítette.

Oly ipartörvényre van tehát szükségünk, mely igényeinket a réginel tökéletesben kielégítse, s érdekeinkbe sem ütközzék. Hogy ezt nézetem szerint elérhessük, így kívánám módosítani a fennemlített 74. §-t:

74. §. Önálló iparos csak az lehet, ki szakmájában kellő képzettséggel bír; a képzettség megbírálása egy 7 tagú szakbizottság előtt történnék, mely minden nagyobb városban az összes iparosokból lenne választandó.

Ha e bizottmány ítéletén meg nem nyugodnék a kezdő iparos, a döntő ítéletet mindig a megyei ipar s kereskedelmi alkerület fogja kimondani.

75. §. Ily ipartársulatba való belépésre senki sem kényszeríthető.

Másrészt senkitől meg nem tagadható a föl vétel, ha az illető az alapszabályilag megállapított föltételeknek eleget tenni késznek nyilatkozik.

Ellenben a tagoknak kilépése is szabad, de a kilépő tag a társulati kapcsolatból folyó javadalmakra többé igényt nem tarthat.

76. §. A ministerium szükség esetében fel van hatalmazva, oly iparosokat, kik társulathoz nem tartoznak, a hatóság, vagy az illető társulat hatósági uton felterjesztett indítványa folytán, a 72. §. c) pontja alatt említett helybeli intézetek fentartása czéljából megfelelő járulékok fizetésére kötelezni.

A 75. és 76. §§. által a törvényjavaslat értelmében belépni valamely társulatba senki sem köteleztetik; a bevétel azonban ugyanazon §§. szerint senkiről sem tagadható meg.

Megvallom, hogy a törvényjavaslatnak ezen pontjai nemcsak előttem, de azt hiszem, összes iparos társaim előtt is feltűnnek. Társulati tag — mint a törvényjavaslati cikk kimondja — nem tartozik lenni, s mégis hogyan lehetséges, hogy a társulat keblén kívül működvén más költségek fedezésére köteleztetik?

Önkénytelenül azon kérdés merül föl, kik lesznek a 81. §-ban elrendelt társulatoknak tagjai? kik fogják valamint a segéd munkások, úgy a mesterek között létező viszonyt fentartani s az ezek között előforduló egyenetlenségeket korlátozni s elintézni? kik fogják köztük a közszellemet s becsületérzést fölkelteni s különösen a vásáros mesteremberek között, a gyakran előfordulni szokott viszályokat megszüntetni? Oly kérdések, melyeknek megoldását, melyeknek teljesítését nézetem szerint csak a czéhtársulatokról várhatjuk. Ohajom tehát, hogy az eddig létező czéhek némi módosításokkal fentartassanak, s hogy az iparosok társulatba szövetkezzenek. Ez okból a törvényjavaslat 75. és 76. §§. így kívánám módosítani:

75. §. Minden iparüző ugyanannyi társulatban, hányat folytat, tagjának lenni köteleztetik, és azzal járó terheket viselni.

76. §. Az ipartársulatoknak szoros kötelességévé tétetik, oly iparosokat, kik társulatokhoz tartozni (nem akarnak) vonakodnak, az illető hatóság útján üzletük folytatásáról eltiltani, és a törvényjavaslat 72. §. rendeleteire utasítani.

77. §. A társulatok közös érdekeiket a hatóság irányában elnökeik képviselik.

78. §. Az ipartársulatok az illetékes hatóság felügyelete alatt állnak.

A hatóság fel lesz jogositva esetről esetre kiküldött biztos által magát a társulati értekezleteken és gyűléseken képviseltetni, s az iratok és számadások megtekintése által magának a társulati ügyek állása iránt tájékozást szerezni, — törvénytelen intézkedéseiket pedig felfüggeszteni.

79. §. A társulatnak más társulattal való összeolvadását, vagy a társulati kapcsolat teljes felbontását célzó közgyűlési határozat végrehajtása csak akkor történhetik, ha a társulat minden kötelezettségeinek és tartozásainak eleget tett.

A tartozások levonása után fennmaradó társulati vagyon a társulati tagok közt semmi szín alatt fel nem osztható, hanem közhasznu iparczélókra közgyűlési határozat által adományozandó. Ha a társulat ily határozatot hozni nem akarna, a társulati vagyon hovaforvitása iránt az illető törvényhatóság fog határozni.

80. §. Oly társulatok, melyeknek tagjai háromnál kevesebbre apadtak, feloszlathatók.

Ily esetben a vagyonbeli viszonyok rendezésére nézve szintén a 79. §. rendeletei szolgálnak zsinormértékül.

81. §. A jelen törvény életbeléptetésétől számított három hó alatt valamennyi fennálló czéhek megszűnnek, — tagjainak azonban szabadságukban áll 6 hó lefolyása alatt ipartársulatokba egyesülni, jelen törvény szabványjaival összehangzó alapszabályokat alkotni, s azokat a földmívelési, ipar- és kereskedelemügyi ministernél bemutatni. Ellenkező esetben a czéh eddigi

tagjainak egymás iránti viszonya megszűntnek fog tekintetni, s a volt czéhtestület vagyona nézve a jelen törvény 79. §-a lép alkalmazásba.

E rendelet valamennyi fenálló czéhtestületeket egyszerüen megszüntet; megengedi mégis, hogy 6 hó leforgása alatt bizonyos társulatokba egyesülhetnek, minek nem teljesültével a 79. §. rendelete lép életbe, a vagyon felett pedig, mely a társulatok megszűntével fönmaradna, vagy a volt társulati tagok, vagy a hatóság rendelkezik.

A régi czéhrendszer embere ugyan nem vagyok, sajnálatomat kell mégis e törvényjavaslat fölött kifejeznem, mely egyszerüen kimondja a czéhek eltörlését. Elismerem, hogy a régi rendszer nem állhat fön többé egyöntetüségét nélkülözö s kiváltságokon alapuló szokásaival, elismerem, hogy a nemzet jelen várakozásának többé meg nem felelhet, igen jól tudom, hogy a czéhek beteg iparostársai ápolása s temetkezésén kívül, különösen a szellemi téren, vajmi keveset tettek, hogy a fiatal iparos tanítványok képezéséről, szellemi fejlesztéséről egészen megfeledkeztek; de még az öket leginkább érdeklö ipar-irodalom iránt is a legnagyobb közönnyel viseltettek, — mégis azok tökéletes eltörlését roszallom, de óhajtom a czélszerű, az eszélyes módosításokat. — Galgóczy Károly ur buzogva iparoshonfitársai mivelése s szellemi előhaladásáért, 1860-ban mindent elkövetett mint az „Iparosok lapja“ szerkesztöje, hogy életre hozza a szendergö iparosokat, mégis fájdalom, részvét hiánya következtében czélját el nem érheté, s így történt ez idő óta több vállalkozóval; pedig mi lett volna egy 50—60, söt több tagból álló czéhtestületnek egy ily szaklapot járatni, melyből megtanulták volna, mi egy iparos, mily helyet kell egy iparosnak a társadalomban elfoglalni, hogy így felfogva magasztos hivatásokat, oda miveltek volna magukat, hogy a nemzet várakozásának megfelelő, büszkén nézne az iparos fiaira. A czéheknek lett volna szent kötelességük pártolva az irodalmat s keblükben a haladás eszméjét hordva, felkölteni iparostársaiban a szép és jó iránti lelkesülést, s buzdítani, hogy haladva a korszellemmel a miveltség azon polezán álljanak, melyen lenni saját boldogságuk kívánja, azoknak kellett volna saját mivelésekre körükben kis könyvtárakat tartani, s azokat üzlettársaik használatára átengedni. De mindez fájdalom, nem történt. Hibájukat, bünöket elismerem, de eltörlendöknek még sem tartom.

Az iparosok társulatokban egyesüljenek, hogy nézeteiket tisztázhassák, s érdekeiket a körülményekhez képest előmozdithassák; egymáson segítsenek s boldogságukat elősegítsék. Nem eltörlöni tehát, de meghagyva a czéhtestületeket — azoknak javítását, módosítását óhajtom következőleg:

81. §. A jelen törvény életbeléptetésétől számított 2 hó alatt az eddigi czéhszabályok megszüntetnek, a czéhtársulatok azonban fentartandók s vagyonuk felett a czéh maga, az illetö hatóság felügyelete alatt rendelkezik, kivévén, ha magától eloszlik, ezen esetben a 79. §. lép alkalmazásba.

Mint vélekednek az iparostársulatok fenállása felöl több nemzetgazdászok, nem lesz érdektelen azok közül Karvasy Ágoston urnak épen e tárgyra vonatkozó nyilatkozatát felhozni, mely fényes

bizonyoságot tesz a társulatok szükségességéről, s felhossa az azok előnyére szolgáló érveket.

A czéhrendszer mellett a következő előnyök hozhatók fel:

1-ör. Hogy a czéhrendszer által a mesteremberek tulszapordása gátoltatván, a már lévő mestereknek tisztességes keresete biztosittatik, és a meggondolatlan letelepedések és elbizakodásból származó kora házasságok, melyek sokszor csak az elszegényedés forrásai, gátoltatnak.

2-or. Hogy a czéhszerkezet mind a czéhgyűlések által, melyekben a mesterek kölcsönös érintkezései következtében a kézművességi ismeretek fentartatnak és terjesztetnek, mind pedig azon feltételek által, melyek a mesterjog elnyerésére kívántatnak, a kézművességek tökélesbülését előmozditja, és a közönségnek is a bevett mester ügyessége felett mintegy kezességet nyújt.

3-or. Hogy részint azért, mert a czéhi összeköttetés által a mesterek közt a közszellem és becsületérzés előmozdittatik, részint, mert a segéd munkások is könnyebben tartatnak fékben és rendben, a czéhrendszer az erkölcsiségre is igen jótékony befolyással bír.

4-or. Hogy a czéhek által különféle jótékonyági intézetek jönnek létre, és hogy különösen a czéhhez tartozók elszegényedés esetében gyámolításban részesülnek.

5-ör. Hogy a czéh mint egylet a czéhbeli mesterek közös hasznára mindenféle mintákat, gépeket, műszereket beszerezhet, hirdapokat járathat stb.

FÜGGELÉK.

(Több városbeli czéhek kívánsága folytán.)

Valamint a politikai kérdések megoldásában a nézetek több pártra szakadnak, úgy a nem csekélyebb jelentőségű ipari és kereskedelmi viszonyok rendezésénél is, különösen az alkotandó ipartörvényre nézve, több párt fejlik ki. Egyik a régi czéhrendszer, a másik szabad ipar hive; s ez utóbbi ismét a szabad ipart vagy korlátlanul, vagy bizonyos korlátozások segítségével akarja érvényre juttatni. Mielőtt az ipartörvény napvilágot látna, talán nem fog ártani, ezen kérdésekhez őszintén és indokoltan hozzá szólani, azon reményben, hogy több oldalról keletkező véleménnyilvánítások alapján a kormány és törvényhozás annál jobban ki fogja elégíthetni az ország egy igen jelentékeny termelési ágának kívánalmait.

Én nem óhajtom az ipart megszorítani és korlátolt állapotba helyezni; mert úgy látszik, hogy az egy szabadságra törekvő ország szellemével össze nem fér. De másrészt azt tartom, hogy a törvényhozásnál tekintetbe kell venni az ország multját, s azt ki kell egyeztetni a jelennel.

Épen ez okból nem vagyok a régi czopfos czéhrendszer hive, mert hiszen ennek elég szomorú kifolyásai vannak, de másrészt azon tulbuzgó optimisták közzé sem tartozom, akik talán azt vélik, hogy egy teremtoi „legyen“ szó rögtön teljesen kifejlett ipart hozhatna létre. — A jó szándék nem mindig elegendő . . . a tizenkilencedik században nem igen hihető, hogy valaki egyszerre csudát teremthetne.

Egy egyszerű épület sem állhat fen, ha előbb nem építettünk alapot: minél kevésbé állhat fen egy oly végtelen nagy terjedelmű szervezet, a minő az ipar!

A kik azt vélik, hogy a „szabad ipar“ szó kimondása más virágzó ipart teremthet, azok csudát akarnak mivelni. Ez aligha fog sikerülni. De másrészt helytelen azon állítás, hogy azok, akik a korlátlan szabad ipar pártján vannak, az ipar fejlődésének ellenségei és csak az olcsóságot keresik. Éppen ellenkezőleg: ők a hazai ipar virágzását óhajtják, csak hogy az oly édesanyához hasonlók, aki gyermekét csupa szeretetből megfojtja. — Bármint legyen, azonban ez: a jó szándéknak mindig örvidenünk kell, mert ezen jó szándék arról tanuskodik, hogy az ipar, mely a hazának eddig mindig csak mostoha gyermeke volt, most már édes gyermekeül fog elismertetni. A földolog az, hogy az ipar érdekében végre valami történjék.

A nemzetgazdaság azt követeli, hogy mint minden más termelési ágánál, úgy a kézmű iparnál is érvényre jusson a szabad verseny elve, melynek üdvös hatását a külföldi ipar virágzó állapota mutatja. — Hogy

ez így van, azt senki sem fogja kétségbe vonni. De az iparrendezésének sarkpontja nem ezen elvben rejlik, hanem abban, hogy miként lehet a szabad verseny elvét tényleg megtestesíteni. Ez azon kérdés, melynek gyakorlati megfejtéséről itt szó van.

Ha ezen kérdést az előbbre haladott külfölddel való összehasonlítás útján akarjuk megfejtetni és e tekintetben a virágzó iparral bíró országokban széjjel tekintünk, azt látjuk, hogy ott a szabad ipart nem kívülről vitték be, hanem az az iparos viszonyokból fejlődött ki. Ott a népnevelés és ipariskolák szervezése jó lábon állt, ott a társadalmi viszonyok sokkal tökéletesebbek: ott nem bálványozzák a rangot, a születést, a czimet, hanem becsülik a szorgalmat valamint a tudomány és művészetnél, úgy az ipar és kereskedésnél is, ennél fogva nem irtozik senki iparos pályára lépni, vagy gyermekét arra nevelni, mint nálunk egy-egy volt nemes ember vagy gazdag ur . . . ott a gazdag iparosok nem igyekeznek gyermekeiket, hacsak lehet más pályára nevelni, nehogy ezek is lenézéssel és kicsinyléssel találkozzanak; ott nincsenek minden osztálynak külön istenségei, mint nálunk a nép együgyűsége képzel, hogy a mágnás különb ember mint a földbirtokos, hogy ez különb mint ügyvéd, orvos, megyei hivatalnok, gazdatiszt, városi és maganintézet hivatalnoka, s hogy ezek mind más isten teremtményei mint a mester ember . . . Egy szóval a miveltebb külföldön, a melynek iparos emelkedésére és iparszabadságára hivatkozni szoktunk, az ipar ép oly tisztos foglalkozásnak tekintik, mint bármi mást. — (Ezzel nem azt akarom mondani, hogy a magasabb szellemi érdemet ne tiszteljük . . . Igenis tisztelnünk kell azt: de megvetést érdemelnek azok, kik roppant jövedelmükkel a külföldi ipart gazdagítják és bennünket sinlődni hagyának, s a mellet az iparos osztály ellen tele vannak panaszszal, holott hátramaradásunk legfőbb okai épen ők.)

A jellemzett, nálunk uralkodó, szomorú felfogás folytán az iparos pályára csekély kivétellel vagy szegény mesteremberek gyermekei, vagy árva gyermekek mentek minden iskolázás nélkül! Azt vélte az osztrák kormány, hogy az iparszabadság kimondása az iskolázást pótolhatja és a társadalmi gondolkozást megváltoztathatja?

Az iparszabadság rögtönzött kimondása 1859-ben egészen méltó volt az akkori kormányhoz, mely a legbotrányosabb visszaéléseket vagy tévedéseket tudományos elvek érdekében követte el. Olvasták, hogy Amerikában, Angliában, Franciaországban és Belgiumban mennyire haladt az ipar, — tehát olcsón, egy iparrend által akarták atóleráni a külföld óriási előhaladását.

De nem jutott eszükbe vagy nem akart eszükbe jutni, hogy ott mennyit áldoznak a kormányok, hatóságok és egyesek az iparos osztály képző intézeteire, hogy maga Páris városa — mint legközelebb lapunkban olvastam — néhány év óta 800.000 frankot költött csak rajziskolákra, míg nálunk a legkisebb áldozat sem történt azelőtt és nem történik most sem.

Hogy mindazáltal vannak értelmes, derék iparosaink, kik hazánk dicsőségére válnak, — az igaz; de ezek az uralkodó viszonyok daczára lettek azzá, a mik, mert osztályunk végkép magára hagyatva természetes eszének és többnyire külföldön tett tapasztalásainak köszönheti előremenetelét . . . Tettek milliókra menő alapítványokat, itt is eleget — de az ipartanodákra vagy más ily intézetekre, melyek által az ipar előhaladt volna s a nemzet milliókkal meggazdagodott volna, senkinek sem jutott eszébe alapítványokat tenni. És egy ily borzasztó mulasztást egynehány száraz paragrafussal akartak helyreütni! Minden tévedés

megboszulja magát; azon paragrafusok, melyek az ipar előmozdítására voltak szánva, a több századok óta magára hagyott készületlen iparos osztálynak egy nagy részét néhány pénzes vállalkozónak és kereskedőnek dobta oda áldozatul, hogy ezek őket napszamosokká, rabszolgákká tehessék.

Epen azon oknál fogva, mivel az iparosok nagyrészt nem birtak oly ismeretekkel, mint a szabadiparos külföld iparosai, az iparnak szolgáló penzintézetek sem jöhettek létre. Az iparos e tekintetben is teljesen magára volt hagyatva. Az államadóságok folytonos emelkedése által aránytalanná fokozódott nagy adók és több rosz év, különösen az 1863-ik szűk esztendő az iparos osztály elszegényedését idézte elő, s minthogy igen sokan mindenüket megemészthették, szükségleteiket a kisebb kereskedőtől második, sőt harmadik kézből kényszerültek megvenni.

A pénzes emberek különösen kis városokban különféle nyers anyagokkal kereskednek; ha roszul megy a mesterség, a kereskedő, ki eddig a mesterséghez való anyaggal üzérkedett, a mesterembernek hitelt nyit. A mely perczen azonban a hitelező akarja, ő is iparossá lehet, anélkül, hogy az ipart valaha tanulta volna, s a neki adós, tőle függő iparosokat a maga részére dolgoztathatja, mintegy napszamosává teheti. Így lesz a posztó-kereskedőből szabó, a nyersbőr-kereskedőből timár, a deszkakereskedőből asztalos stb. s az egyoldalú képzett csendes iparusból családostól együtt napszamos . . . Ez a sok évi fáradság jutalma! Tudok esetet, midőn egyes mesteremberek a hitel megtagadása miatt rövid idő alatt annyira jöttek, hogy ugyszólván az egész czéh kénytelen a pénzeskereskedőnek napszámba dolgozni. — Igen jól tudom én azt, hogy ezen bajokat megszüntetni nem egy könnyű, de legalább kívánatosnak tartom, hogy ezen viszonyokat olyan bajnak ismerjük el, melynek megszüntetése nélkül az iparos osztály hivatásának megfelelő helyet sohasem fog a társadalomban elfoglalhatni, s ennél fogva a szabad ipar egyik legfőbb célja sohasem lesz elérhető. Ha ezt elismertük, akkor nem lesz nehéz a nemzetgazdasági tudomány utmutatása szerint az ellenszert is megtalálni.

A mi a fiatalabb iparos nemzedéket illeti, ezekre nézve az iparszabadság még károsabb befolyást gyakorolt mint a mesterekre nézve, mert minden előkészület nélkül az iparos pályára lépven, sohasem lehetnek verseny-képesekké. Sohasem szabad felejtenünk azon szomorú, de való tény, hogy kellő számu ipartanodákról nálunk szó sincs, sőt sok helyütt még vasárnapi iskolák sincsenek, hogy a fiatalság végkép magára levén hagyatva, senkitől sem tanulhatja meg, hogy mi egy iparos, mely helyet foglal el a nemzet életében, mint kell tennie, hogy a nemzet várakozásának megfeleljen, szóval mivel tartozik egy polgár saját magának és hazájának. Ez okból fájdalommal tapasztalhatja mindenki, a ki az iparos mozgalmakat figyelemmel kíséri: mint rohan a fiatalság a szellemi megsemmisülés örvényébe, s mint ránt magával másokat is.

A tanulási ösztön hiányának káros következményeit néhány példával akarjuk felvilágosítani.

Ha egy fiatal ember tanító-mesterét elhagyva más műhelybe megy dolgozni, és új mestere — részint azért, mert tanítani akarná, részint mivel a megrendelt munkáért a mester felelős — őt a hibákért megszólítani kötelességének tartja, ez nem hogy megköszönné a tanítást és reá fordított fáradságot, hanem — szegény! — még ő neheztel, daczára annak, hogy kárt tett, s a többszöri megszólítást és legszebb utbaigazítást csak addig tűri, míg egy szomszéd leányával vagy szolgálóval megismerkedett. — Elég volt már másnak dolgozni — így okoskodik

— és folytonos oktatást hallgatni, hiszen ha nagyobb szerű munkát nem tudok is végezni, majd csak belejövök, vagy ha nem, majd megélek javítgatásokból, vagy dolgozhatok egyik vagy másik kereskedőnek a hogy birok. Tehát már nemis törekszik önálló, derék mester lenni, hanem megelégszik azzal, hogy másnak alárendelt munkása legyen. Ily módon ezerszer megtörténik az, hogy alig két éves segéd felhagy a további tanulás és önképzés iránti törekvéssel, és a szabadság elvének célszerűtlen alkalmazása folytán elhiványul. Míg ha a gyakornokoskodás bizonyos időhöz lenne kötve, ha ipartanodák lennének, melyeknek látogatása a fiatalságnak szoros kötelességévé volna téve, hogy magát legalább annyira kiképezhesse, miszerint az írás, olvasás és legszükségesebb tudni valókon kívül magát megismerhesse s az ipart becsülni tanulja: a fiatalság nem rohanna homlokegyenest a veszélynek, hanem bevárná az időt, midőn magát teljesen kiképezve érezné, és akkor minden tekintetben hasznosabb polgárokat nyerne a haza.

Fájdalom, hogy a dolog nem áll így, s a helytelenül alkalmazott iparszabadság ilyen elsatnyult gyümölcsöket termett hazánkban.

Meglehet, hogy a vállalkozók, kereskedők és iparosok versenye olcsóságot eredményezett, de egyuttal rosz minőségű munkát, értetlen kontárokat, szerencsétlen s tudatlan hazafiakat, valóságos gépeket, szerzőmokat, szóval rabszolgákat hozott létre.

Az eddig elsoroltakból némelyek, különösen azok, kik a magyariparnak halálos ellenségei, kik egy mosónét sem találnak nálunk, hacsak Párisban nem, kik ezereket költenek el a külföldi iparkiallitások megnézésére, még nálunk iparegyesületünknek sem kívánnak tagjai lenni, mert minden magyar-vállalat előtte „komédia,” mondom némelyek azt lihetik, hogy én a régi czéh-rendszer tanítványa vagyok, nem pedig a haladás embere. Ha így gondolkozik valaki, igen csalódik, mert a haladás és szabadság embere vagyok én szintén.

De kívánom, hogy a szabadiparnak alapot teremtsünk; szükségesnek tartom a kormány részéről nagyobb számú népiskolák és ipartanodák létrehozását, mert hiszen ideje volna már a tizenkilencedik században, hogy az iparos-osztály fejlesztésére ne csak jószándék és pusztá rendelet — hanem nagyobb gond és költség fordítassék, mert ezt az iparos-osztály megvárhatja és követelheti. Tartozik ezzel a nemzet magának, ha szellemileg és anyagilag haladni kíván és az ipar terén a külföld előtt pirulni nem akar.

A szabadipar azt követeli, hogy az egyesek is — tekintetbe véve országunk sorsát, — hazafiai kötelességüknek tartanak már, nemcsak a külföld virágzó állapotját bámulni és arra százezereket elköltetni, hanem igyekezzenek minél többet tenni: minél több hitelintézetet létre hozni az hogy iparososztály az uzsorások körmeiből kiszabadulhasson.

Végre a korlátlan iparszabadságot megelőzőleg még néhány évig oly szabad ipar-törvényre van szükségünk, mely a czélnek minden irányban megfelelő legyen.

A mi az egyes szabályokat illeti, nézetem közlém: czélom itt csak az volt, hogy a kézműipar és iparosainak állását megismertessem, s a törvény egy-két fő irányát kijelöljem.

A törvényhozásnál nézetem szerint azon főkérdésnek kell felmerülni, vajjon szükséges-e annak, a ki valamely kézműipart folytatni kíván, hogy azt tanulja, és ha megtanulta, magát benne bizonyos évekig másoknál gyakorolja, — továbbá: vajjon a törvény függővé tegye-e a mesteri jogokat a remekléstől? Erre nézve véleményem az, hogy remekléstől tenni függővé a mesteri jogokat századunkban többé ugyszólván

tarthatatlan; de másrészt elengedhetetlennek kell lenni annak, hogy a ki valamely kézműipart folytatni kíván, azt tanulja, s ha megtanulta, benne bizonyos évekig magát másoknál gyakorolja.

És pedig szükséges ez azért, mivel nálunk még nincs az a kifejlődött iparos-osztály, melynek tanulási buzdításra nem volna szüksége. Igaz, hogy ez némi megszorítás, de oly megszorítás, melyet a közjó követel. — Valjon a kisajátítás (vasutak stb. építésénél) nem ép ily megszorítás-e a tulajdonjognak, s mégis senkinek sem jut eszébe, annak jogosultságát kétségbe vonni.

Azt hiszem, be fogja látni mindenki, hogy a kontár mesterember megrontja először a megrendelőt, azután üzlettársait, végre saját magát családjával.

Ha a remeklés kívántatnék, kívánatos volna, hogy a remek mindenütt egy állandó bizottmány előtt mutattatnék be s vizsgáltatnék meg hét szakértő jelenlétében. A vizsgálat ekkor minden kenyéririgység nélkül történhetnék.

Én azonban semmire sem fektetek oly nagy súlyt, mint arra, hogy egy felszabadult fiu hozzá legyen kötve bizonyos évekig másoknál gyakornoskodni, s ez idő alatt hetenkint rendszeren az ipartanodákat látogatni, s hogy ellenkezőleg a megtelepedés semmi szín alatt meg ne engedtesse.

Az iparrendezés első feladata tehát, hogy iskolákat kell felállítani, és e tekintetben a legszigorubb rendeletet kibocsátani, mert a nélkül minden igyekezetünk, törvényhozásunk, nem lesz egyéb, mint jó szándék, de tehetetlen írott malaszt.

Mindaddig, míg újabb hasznos intézkedések nem fognak történni, és az ország viszonyát is figyelembe nem veszik, addig a korlátlan szabadipar nem áldás, csak átok hazánkra, már pedig szabadipar nélkül szintén nem haladhatunk.

Reménylem, hogy soraimat figyelembe veszik, s az ország kormánya és képviselői, azt hiszem tudni fogják, hogy mi is a nemzet gyermekei vagyunk, s azért ők mint honatyák figyelemmel lesznek arra, hogy az iparosztályt nem pusztá rendeletek által, hanem áldozatkészséggel kell felkölteni álmából.

A „Függelékben“ kifejezett elveket f. évi október 12-ig következő városok társulatai és egyesek, különösen hozzám intézett elismerő levelekben tettek magokévá; u. m.:

Debreczeni magyar szabó-czéh nevében: Varga Imre.

Egri kovács- és kerékgyártó-czéh nevében: Ürményi Antal.

Adai egyesült czéh nevében: Cseh Gergely.

Makói csizmadia czéh nevében: Grúber Mihály.

Csabai asztalos-czéh nevében: Cservenák Mihály.

Vácsi kovács- és szítás-czéh nevében: Tott Imre és Dotskál Venczel.

Kecskeméti szűcs-czéh nevében: Tar Mihály.

Nagy-Sallói egyesült czéh nevében: Purupszky István, Javoroka Ferencz, Csadó József.

Kalocsai kötélgyártó-czéh nevében: Kiss Antal és Dudás Ferencz.

Sziráki egyesült czéh nevében: az összes czéh tagjai.

Félegyházi csizmadia-czéh részéről: az összes czéh tagjai.

Nagy-Kátai polgárok nevében: Kürthy József.

Nagy-Károlyi kovács-czéh nevében: Pendl Ignác és Fuchs Lajos.

Szécseni csizmadia-czéh nevében: Mecsonay János, Bakay Mihály, Fozsér János.

Kecskeméti lakatos-czéh nevében: Sándor Pál.

Veszprémi fazékas-czéh nevében: Lányi János, Molnár Lajos, Szivos Ignác, Pfelf Károly, Galambos Ferencz.

Békesi csizmadia-czéh részéről: Csató Gábor, Szabó Sámuel.

Kalocsai szabó- és szűrszabó-czéh nevében: Varga István, Sipolak István, Jakula József.

Pécsi fazékas-czéh nevében: Petrovits Mihály, Turbék Mihály, Pikler Pál, Vigany József.

Gyulai asztalos-czéh nevében : Licska Ferencz, Oláh György.
Nagyvárad lakatos-czéh nevében : Szeress János, Ernszt József.
Nagy-Szészenyi szűcs-czéh nevében : Lantos János, Malusz
József, Györgyövits Ferencz.
Mezőtúri szabó- és szűrszabó-czéh nevében : Nagy József.

Ugyszinte egyesek:

Keszthelyről : Nagy József. — Miskolczról : Leszik Miksa és
Kulcsár Károly. — H.-M.-Vásárhelyről : Megyelka József
az olvasó-egylet nevében. — Kolozsvárról : Böhm János.
Székesfehérvárról : Varga István.

DE BALLAGI GEZA.

